

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ
КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ**

**ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ»

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність **081 «Право»**

Освітня програма **«Право (поліцейські)»**

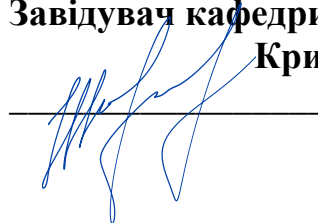
Форма навчання **денна**

у **2023/2024** навчальному році

Плани семінарських (практичних) занять
обговорені та схвалені на засіданні
кафедри цивільного права та процесу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції,
протокол від 29.08.2023 № 29

Завідувач кафедри

Кристина РЕЗВОРОВИЧ

Дніпро – 2023

Актуальні проблеми цивільного права та процесу // Плани семінарських (практичних) занять для денної форми навчання. - Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2023. - 15 с.

РОЗРОБНИК:

1. Завідувач кафедри цивільного права та процесу, доктор юридичних наук, доцент Кристина РЕЗВОРОВИЧ.

ТЕМА 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ЯК ГАЛУЗІ ПРАВА

Семінарське заняття – 2 год.

План:

1. Проблеми визначення цивільного права як приватного права: критерії відмежування приватного права від публічного права.
2. Наявність у цивільному праві публічних елементів.
3. Проблеми визначення цивільного права як самостійної галузі права, відмежування його від інших галузей права.
4. Предмет і метод правового регулювання при визначенні самостійної галузі права.
5. Цивільні правовідносини: поняття, елементи та види.
6. Неоднорідність предмета та методу цивільного права. Господарсько-правова теорія.
7. Проблеми вдосконалення вітчизняної цивілістичної доктрини в умовах інтеграційних процесів.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: орієнтуватися в чинному цивільному законодавстві щодо регулювання цивільних правовідносин; аналізувати юридичні факти, які є підставами зміни та припинення цивільних правовідносин; правильно застосовувати норми цивільного права до конкретних життєвих ситуацій.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню:

«цивільне право як галузь права», «цивільне право як наука», «цивільне право як навчальна дисципліна», «цивільне право як галузь законодавства», «приватне право», «предмет цивільного права», «майнові відносини», «особисті немайнові відносини», «диспозитивний метод», «принципи цивільного права», «система цивільного права», «пандектна система».

Практичне заняття №1 – 2 год.

План:

1. Поняття й ознаки приватного права та його співвідношення з публічним, приватним правом.
2. Цивільне право як галузь національного права.
3. Метод цивільно-правового регулювання суспільних відносин.
4. Функції цивільного права
5. Принципи (загальні засади) цивільного права та їх значення
6. Поняття та різновиди джерел цивільного права.
7. Поняття і система цивільного законодавства.

Практичні завдання:

Задача № 1. ДПП району за порушення терміну сплати податків надіслала

позов про стягнення не сплачених у встановлений термін податків і штрафу до підприємця Д.

Заперечуючи вимоги позову, Д. вказав на те, що позивачем пропущено річний строк позовної давності, встановлений ст. 258 ЦК України і потрібний для заяви вимог про стягнення штрафних санкцій у вигляді неустойки.

Питання:

- 1) *Дати оцінку доводам відповідача.*
- 2) *Визначити норми, які можна застосувати при вирішенні спору.*
- 3) *Вирішити справу.*
- 4) *Скласти мотивований висновок.*

Задача № 2. У травні 2004 року Б., який зареєстрований підприємцем, передчасно пішов з життя. У квітні 2005 року ДПІ району вдові Б. – спадкоємиці його майна, був заявлений позов про стягнення з неї податків, не внесених Б. за 1-й квартал 2003 року в сумі 1200 гривень та штрафу за неподання податкової декларації за 2003 рік у сумі 34 грн.

Відповідач не заперечила проти позовних вимог, посиляючись на те, що протягом 6 місяців після смерті Б. позивач, на порушення вимог ст. 1281 ЦК України, не заявив про свої вимоги, у зв'язку з чим втратив право на задоволення позову і стягнення з неї вказаної суми.

Чи можливо застосувати у вказаному випадку норми ЦК України?

Як слід вирішити справу? Скласти мотивований висновок у справі.

Задача № 3. Громадяни Тимофєєва та Калюжний проживали разом і вели спільне господарство без реєстрації шлюбу протягом 7 років. Потім стосунки між ними порушилися і вони стали проживати окремо. Через 6 місяців після припинення спільного проживання Тимофєєва звернулася до суду з вимогою про поділ спільного майна, нажитого за час проживання разом (меблі, холодильник, відеоапаратура і т. ін.)

На підставі яких норм права має вирішуватися спір?

Як буде проводитися поділ зазначеного майна.

Задача № 4. Марініна звернулася з позовом про визнання недійсним свідоцтва про право спадкування майна, що залишилося після смерті її єдинокровної сестри Талої А., посиляючись на те, що нотаріальна контора безпідставно видала свідоцтво лише на одного повнорідного брата Талої А. – Талого О. Сама позивачка виховувалася в іншій сім'ї і стосунків з Талою А. не підтримувала. Аналогічний позов подав і зведений брат Талої А. – Василенко Т.

Як вирішаться справи?

Задача № 5. Державна податкова інспекція Радянського району м.Києва стягнула штраф із ПАТ «Атек» порушення податкового законодавства та списала кошти в рахунок його погашення з розрахункового рахунку ПАТ. Товариство оспорило дії ДПІ, внаслідок чого з'ясувалося, що штраф накладено помилково. ПАТ вимагало відшкодування заподіяних збитків.

Якими галузями права регулюються дані правовідносини?

Які групи правовідносин можна виділити з умов задачі?

Чи є серед них такі, що регулюються нормами цивільного права?

Практичне заняття №2 – 2 год.

План:

1. Дія цивільного законодавства у просторі, часі та за колом осіб. Зворотна дія актів цивільного законодавства.
2. Умови застосування аналогії закону та аналогії цивільного права
3. Поняття та структура цивільного правовідношення. Види цивільних правовідносин.
4. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.
5. Поняття здійснення суб'єктивних прав та виконання цивільних обов'язків. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав.
6. Захист та охорона суб'єктивних цивільних прав та інтересів.

Практичні завдання:

Задача № 1. К. був визнаний винним у порушенні Правил дорожнього руху, які призвели до смерті Т. Мати потерпілої звернулася до К. з позовом про відшкодування збитків, де вимагала стягнути:

- витрати в сумі 600 грн. на поховання Т. (купівля труни, засобів поховання, послуги бюро ритуальних послуг);
- витрати у сумі 500 грн. на поминальні обіди в день поховання, на 9-й та 40-й день після смерті доньки;
- витрати в сумі 1000 грн. на встановлення пам'ятника та огорожу.

Відповідно до ст. 1201 суд частково задовольнив позов матері на суму 1600 грн., а в іншій частині позову відмовив, посилаючись на те, що поминальні обіди не передбачені діючим законодавством.

Чи правильно вирішив справу суд?

Чи може служити звичай поминання підставою для задоволення позову?

Для вирішення завдання необхідно ознайомитися з Постановою Пленуму Верховного Суду України “Про практику розгляду цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди” від 27.03.1992 р. в редакції від 25.05.1998 р.

Задача № 2. Під час дорожньо-транспортної пригоди автомобіль під керуванням його власника Борисова збив Кирилова, який у результаті цього зазнав тяжких тілесних ушкоджень. У порядку кримінального судочинства було встановлено, що Борисов невинуватий, і справу було припинено за відсутністю складу злочину. Цивільний позов потерпілого не був задоволений, при цьому суддя в мотивованій частині посилався на ст. 1166 ЦК України. Адвокат в апеляційній скарзі висунув вимоги задоволення позову на підставі ст. 1187 ЦК України, що передбачає підвищену відповідальність (навіть за

відсутності вини) власника джерела підвищеної небезпеки за спричинену шкоду.

Дайте характеристику загальної та спеціальної норми.

Як вони співвідносяться? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 3. У зв'язку з переїздом на постійне місце проживання до сина 70-річний К. подарував свій будинок разом з усіма речами, що в ньому знаходилися, своєму онукові М. Через деякий час К. дізнався, що онук дав оголошення про продаж картин, які були намальовані дідом, у тому числі портретів дружини та батьків К., які, на його думку, мали залишитися власністю членів сім'ї для нащадків. М. відмовився повертати картини дідові, посилаючись на те, що він знайшов покупця-іноземця на колекцію в цілому, тому вилучення окремих картин суттєво вплине на суму розрахунку, а йому зараз дуже потрібні гроші для лікування. 20.02.2004 р. К. звернувся до суду з вимогою розірвати договір дарування на підставі ч. 2 ст. 727 ЦК України в частині дарування двох картин з портретами близьких К. Онук М. заперечував проти позову, посилаючись на те, що договір дарування було укладено 20.02.2002 р. і цивільним законодавством, що діяло на той час, не передбачено можливості розірвання договору дарування на вимогу дарувальника.

Чи має цивільний закон зворотну силу?

Проаналізуйте доводи сторін та вирішіть справу.

Задача № 4. У червні 2004 р. громадянка Боровик звернулася до суду з позовом про стягнення боргу за договором позики, що був укладений нею з громадянином Порохом у травні 2003 р. Позичальник за договором зобов'язувався повернути борг у сумі 5000 грн до 1 грудня 2003 р. Позивачка просила стягнути всю суму боргу, а також проценти за користування чужими грошовими коштами згідно зі ст.. 536 та відшкодування моральної шкоди на підставі ст. 611 чинного ЦК України.

Чи буде задоволено позов громадянки Боровик? (Рішення обґрунтуйте).

Чи змінилося б рішення суду, якби строк повернення боргу за даним договором позики було передбачено на 1 лютого 2004 року?

Задача № 5. Громадянин Сопілка звернувся до суду з вимогою про стягнення з громадянина Юрика 7000 грн. Ці гроші були витрачені першим на поточний ремонт квартири, яка належить на праві власності громадянину Юрику та була передана йому, Сопілці, у користування за договором найму, котрим передбачено, що витрати на поточний та капітальний ремонт квартири бере на себе наймодавець (Юрик). Відповідач пояснив у суді, що він не буде відшкодовувати такі витрати, оскільки за законом, а саме згідно зі ст.. 819 ЦК України, поточний ремонт житла, переданого у найм, зобов'язаний здійснювати наймач.

Яким має бути рішення суду?

Яку роль у системі джерел цивільного права відіграють договори?

Завдання для самостійної роботи до Теми 1:

1. Підготовка термінологічного словника-довідника (20 слів).

Індивідуальні завдання до Теми 1:

1. Підготувати мультимедійну презентацію за даною темою.
2. Підготувати 3 задачі (з відповідями) за даною темою.
3. Скласти тестові завдання за даною темою (10 питань).
4. Скласти порівняльну таблицю взаємодії зобов'язального права з іншими галузями права.
5. Підготувати електронну базу даних «Навчально-методичні та наукові роботи, присвячені зобов'язальному праву в Україні останніх років».
6. Формування списку правових актів, наукової та навчальної літератури за темою, який включає позиції, опубліковані за останні 3 роки.
7. Написати наукову статтю або тези доповіді в межах даної теми.

ТЕМА 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Семінарське заняття – 2 год.

План:

1. Сучасний розвиток правових категорій інституту права власності: основні тенденції.
2. Елементи права власності (правомочності власника): володіння, користування і розпорядження майном.
3. Форми та види власності в Україні: порівняльна характеристика чинного законодавства.
4. Особливості придбання (виникнення) і припинення власності.
5. Момент виникнення права власності у набувача майна за договором. Ризик випадкової загибелі речі.
6. Проблема видів та форм права власності, визначених у ЦК і ГК.
7. Проблема визначення права власності юридичної особи: приватна чи колективна.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: орієнтуватися в чинному цивільному законодавстві щодо регулювання цивільних правовідносин; аналізувати юридичні факти, які є підставами зміни та припинення цивільних правовідносин; правильно застосовувати норми цивільного права до конкретних життєвих ситуацій.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню:

речове право», «речові правовідносини», «абсолютні права», «власність», «право власності», «право володіння», «законне володіння», «незаконне володіння», «недобросовісне незаконне володіння», «право користування», «право розпорядження», «державна власність», «комунальна власність»,

«приватна власність», «спільна власність», «спільна сумісна власність», «спільна часткова власність».

Практичне заняття №1 – 2 год.

План:

1. Поняття власності і права власності. Власність як економічна, правова, соціальна категорія. Право власності в об'єктивному і суб'єктивному значенні.

2. Співвідношення видів права власності з формами власності. Види права власності за ЦК (об'єкти, суб'єкти, здійснення, підстави виникнення та припинення):

- право приватної власності;
- право державної власності;
- право комунальної власності.

3. Способи набуття та припинення права власності.

4. Зміст права власності:

- а) право володіння
- б) право користування
- в) право розпорядження.

Практичні завдання:

Задача № 1 Відповідно до укладеного договору кіностудії «Орльонок» була відвантажена постачальником коштовна кінознімальна апаратура. Проте в результаті помилки перевізника залізниці кінознімальна апаратура була видана іншій кіностудії «Прогрес». Дізнавшись про це, кіностудія «Орльонок» зажадала, щоб кіностудія «Прогрес» передала їй апаратуру. Натомість кіностудія «Прогрес» перерахувала на рахунок кіностудії «Орльонок» вартість апаратури. Відповідач позову не визнав на тих підставах, що апаратура їм сплачена за встановленими цінами і вже використовується, і він є законним її власником.

Чи є відповідач законним власником?

Чи підлягає позов задоволенню? Свою відповідь обґрунтуйте.

Задача № 2. Виїжджаючи в тривале закордонне відрядження, Кузін віддав ключ від своєї кімнати сусіду по квартирі Жиліну на випадок, якщо потрібно буде відкрити її у зв'язку з якою-небудь непередбаченою подією (аварією опалювальної системи, пожежею, і т.п.). Через півтора роки Кузін повернувся додому.

Жилін повідомив його, що рік тому він, украв потребуючи грошей, продав частину речей Кузіна кіноапарат, деякі книги й дві кришталеві вази. Кіноапарат купив товариш по службі Жиліна, Бобров, якому Жилін повідомив причину продажу цієї речі, що знаходилася в кімнаті його сусіда по квартирі. Покупцями книг були невідомі Жиліну особи. Дві кришталеві вази він продав

через комісійний магазин, але йому відомо, що їх купила в комісійному магазині артистка міського драматичного театру Іриніна. Крім того, Жилін проінформував Кузіна про те, що він користувався кілька разів його велосипедом, але всього два тижні потому був викрадений, про що він відразу заявив в поліцію. Незабаром велосипед був виявлений у Акимкіна, який купив його на ринку, що підтвердили три свідки. Кузін пред'явив позов до осіб, у яких опинилися речі, що належать йому, до Боброва, Іриніної, Акимкіна, а з Жиліна зажадав відшкодування вартості проданих ним книг.

Які способи захисту права власності може обрати Кузін?

Чи може Кузін пред'явити віндикаційні позови до вказаних осіб?

Які з перерахованих Кузіним вимог підлягають задоволенню та на яких підставах? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 3. Никішина, у якої були викрадені деякі цінні речі, зокрема фамільна брошка з діамантами і смарагдами роботи Фаберже, виявила її в міському ломбарді, куди брошка була здана під заставу позики, одержаної Петровим. Петров, як з'ясувалося, купив цю брошку в ломбарді.

До кого Никішина може пред'явити позов про витребування своєї брошки?

Чи є підстави для задоволення такого позову?

Задача № 4. Хромов купив у Сизова холодильник. Він сплатив Сизову обумовлену суму, і вони домовилися, що куплений Хромовим холодильник стоятиме в квартирі Сизова 10 днів, а потім Хромов приїде і перевезе його до себе. Угода була оформлена письмово як договір зберігання. Через три дні після цього Сизов був арештований й притягнутий до кримінальної відповідальності за розкрадання майна. Майно Сизова було описано слідчим. Хромов, дізнавшись про це, звернувся до суду з позовом про звільнення холодильника з під арешту на тих підставах, що холодильник через договір купівлі-продажу, здійснений між ним і Сизовим, став власністю Хромова і арешту не підлягає.

Чи відбулася в даному випадку передача Хромову купленого ним холодильника?

Чи обґрунтовано вимога Хромова про звільнення холодильника з під арешту? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 5. ТОВ «Смарагд» передало своєму співробітнику Малахову автомобіль в користування для поїздок у відрядження. Через деякий час Малахов заявив про те, що автомобіль був у нього угнано. ТОВ «Смарагд» заявило в міліцію про крадіжку. Зі спливом 1 року автомобіль був виявлений співробітниками ДАІ. Як виявилось, він знаходився у Бабенко, який купив його на автомобільному ринку у незнайомої особи по досить низькій ціні. Після покупки автомобіля Бабенко поміняв двигун, гальма і обшивку салону автомобіля, витративши на це загалом 30000 грн. Крім того, він провів профілактичний ремонт автомобіля в найдорожчій СТО в місті.

Чи може ТОВ «Смарагд» витребувати автомобіль у Бабенко?

Яким набувачем виступає Бабанко в даних відносинах?

Чи може Бабенко висунути зустрічні вимоги, і якщо так, то відносно чого?

Чи зміниться рішення, якщо автомобіль був не угнано, а програний Малаховим незнайомій особі в карти?

Практичне заняття №2 – 2 год.

План:

1. Способи захисту права власності, їх класифікація.
2. Віндикаційний позов.
3. Негаторний позов.
4. Позов про визнання права власності на майно, на яке накладено арешт, і про зняття з нього арешту.
5. Позов про визнання права власності.
6. Інші способи захисту права власності.

Завдання для самостійної роботи до Теми 2:

1. Підготовка термінологічного словника-довідника (20 слів).

Індивідуальні завдання до Теми 2:

1. Підготувати мультимедійну презентацію за даною темою.
2. Підготувати 3 задачі (з відповідями) за даною темою.
3. Скласти тестові завдання за даною темою (10 питань).
4. Скласти порівняльну таблицю взаємодії зобов'язального права з іншими галузями права.
5. Підготувати електронну базу даних «Навчально-методичні та наукові роботи, присвячені зобов'язальному праву в Україні останніх років».
6. Формування списку правових актів, наукової та навчальної літератури за темою, який включає позиції, опубліковані за останні 3 роки.
7. Написати наукову статтю або тези доповіді в межах даної теми.

ТЕМА 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Семінарське заняття – 2 год.

План:

1. Поняття цивільно-правових зобов'язань.
2. Суб'єкти зобов'язання.
3. Підстави заміни кредитора у зобов'язанні.
4. Заміна боржника у зобов'язанні.
5. Односторонні та взаємні зобов'язання.
6. Однооб'єктні, альтернативні та факультативні зобов'язання.

7. Головні та додаткові (акцесорні) зобов'язання.
8. Множинність осіб у зобов'язанні.
9. Об'єкт зобов'язання.
10. Заміна осіб у зобов'язанні. Цесія.
11. Поняття та види застави.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: орієнтуватися в чинному цивільному законодавстві щодо регулювання цивільних правовідносин; аналізувати юридичні факти, які є підставами зміни та припинення цивільних правовідносин; правильно застосовувати норми цивільного права до конкретних життєвих ситуацій.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню:

Зобов'язання, альтернативне зобов'язання, види зобов'язань, загальні умови виконання зобов'язання, суб'єкти виконання зобов'язання, предмет виконання зобов'язання, спосіб, строк (термін) та місце виконання зобов'язання, поняття припинення зобов'язань, підстави припинення зобов'язань. Зобов'язання; односторонні та взаємні (двохсторонні) зобов'язання; однооб'єктні зобов'язання; альтернативне зобов'язання; зобов'язання з позитивним змістом та зобов'язання з негативним змістом; додаткові (акцесорні) зобов'язання; недоговірні (позадовговірні) зобов'язання; односторонньо-вольові зобов'язання; боржник і кредитор; застава; порука.

Практичне заняття №1– 2 год.

План:

1. Загальні положення про способи забезпечення виконання зобов'язань, їх характерні риси.
2. Поняття, функції, види неустойки. Характерні риси штрафу та пені. Збільшення та зменшення розміру неустойки.
3. Поняття, порядок оформлення, строки, підстави припинення поруки.
4. Поняття, порядок оформлення, види, строки, підстави припинення гарантії.
5. Поняття, функції, форма завдатку. Відмінність завдатку від авансу.
6. Поняття, правове регулювання застави. Сторони, форма, зміст договору застави.
7. Види застави: заклад; застава товарів у обороті та переробці; застава майнових прав, застава цінних паперів; іпотека. Порядок звернення стягнення на предмет застави.
8. Поняття та особливості притримання.

Практичні завдання:

Задача 1.

За кредитним договором позичальник зобов'язався сплатити 20 % від суми кредиту за кожний день прострочення повернення кредиту. Сплативши 75 % боргу, позичальник прострочив сплату решти боргу на 4 місяці. У зв'язку з цим кредитор пред'явив до позичальника позов про стягнення обумовленої договором неустойки.

Боржник, не заперечуючи факту прострочення, звернувся до суду з проханням про звільнення його від сплати неустойки, оскільки її розмір в декілька разів перевищує суму залишку основного боргу. Він зазначив, що більша частина боргу їм сплачена, на цей момент у нього проблеми з роботою, і він не має змоги сплатити решту боргу.

Яке рішення вправі винести суд?

Який вид неустойки застосовувався сторонами?

Чи має суд право зменшити суму неустойки, що обумовлена договором?

Задача 2.

Відділення банку "Порто-франко" надало кредит ТОВ "Промінь". ВАТ "Фобос" прийняло на себе гарантійне зобов'язання за виконання ТОВ "Промінь" кредитного договору у межах суми основного боргу та відсотків за користування кредитом.

У зв'язку з тим, що основний боржник - ТОВ "Промінь" - кредит не повернув, банк пред'явив до ВАТ "Фобос", як до гаранту, позов про стягнення суми основного боргу та відсотків за користування кредитом, а до ТОВ "Промінь" - позов про стягнення штрафу за прострочення повернення кредиту.

Яке рішення повинен винести господарський суд?

В якому обсязі несе відповідальність гарант за договором?

Чи можливе стягнення з гаранту суми штрафу?

Задача 3.

ТОВ "Контакт" звернулося в суд з позовом до ТОВ "Північ" про стягнення оплати за поставлену продукцію та неустойки за прострочення виконання грошового зобов'язання. У позові позивач зазначив, що між ним та відповідачем був укладений договір поставки металу, відповідно до якого ТОВ "Північ" було поставлено металопродукату на загальну суму 50 тис. грн. Відповідач не розрахувався у передбачені договором строки. ТОВ "Контакт" просить суд стягнути з ТОВ "Північ" вартість поставленого металопродукату та неустойку в розмірі подвійної облікової ставки НБУ за кожний день прострочення на підставі Закону України "Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань".

ТОВ "Північ" проти позову заперечує і зазначає, що в договорі поставки сторони не передбачили неустойку за несвоєчасну оплату.

Вирішіть спір.

Задача 4.

Іванов В. вирішив купити квартиру, про що домовився з хазяїном квартири - Стороженко Д. Договір купівлі-продажу вони домовилися підписати через тиждень, для чого повинні були зустрітися у нотаріальній конторі. На підтвердження своїх намірів Іванов В. передав Стороженко Д. гроші в сумі 10 % від вартості квартири. В обумовлений строк Іванов В. прийшов до нотаріальної контори, але Стороженка там не було. Коли Іванов розшукав Стороженка, той повідомив йому, що знайшов більш вигідного покупця і вже продав квартиру, а йому - Іванову - він згоден повернути отримані від нього гроші.

Іванов пред'явив до Стороженка позов про повернення подвійної суми завдатку. Крім того, він вимагав відшкодування збитків, яких він зазнав, оскільки він вже встиг укласти з фірмою "Аргус" договір на ремонт квартири, та відшкодування моральної шкоди.

Як вирішити цю справу?

Як повинна бути оформлена угода про завдаток?

Задача 5.

Блохін І. звернувся в банк з проханням про надання кредиту і отримав його під заставу нерухомого майна - житлового будинку та земельної ділянки. Застава була оформлена договором іпотеки.

Через деякий час представник банку запропонував Блохіну І. замінити договір іпотеки договором купівлі-продажу, пояснюючи це труднощами, пов'язаними з реєстрацією договору іпотеки. Представник банку запевнив, що інтереси заставодавця будуть гарантовані умовами договору купівлі-продажу, згідно з якими банк візьме на себе обов'язання, продати житловий будинок та ділянку Іванову, якщо він своєчасно сплатить свій борг.

Дайте правову кваліфікацію запропонованій пропозиції.

Практичне заняття №2– 2 год.

План:

1. Загальні умови виконання зобов'язання.
2. Суб'єкти виконання зобов'язання.
3. Предмет виконання зобов'язання.
4. Спосіб, строк (термін) та місце виконання зобов'язання.
5. Підтвердження виконання зобов'язання.
6. Поняття припинення зобов'язань.
7. Підстави припинення зобов'язань.
8. Загальні положення про порушення зобов'язань та їх правові наслідки.

Практичні завдання:

Задача 1.

Директор заводу "Нептун" доручив робітнику заводу - наладчику Власову відремонтувати верстат.

Чи виникло зобов'язання?

Як змінилася б ситуація, якби Власов не був робітником заводу?

Задача 2.

Туристична компанія "Глобус" купила для свого центрального офісу 2 комп'ютери в магазині "Фаргус" і 2 тумби під комп'ютери в меблевому магазині "Інтер'єр". Доставити куплені речі з магазину в офіс компанії на службовому автомобілі ВАЗ-2107 було доручено начальнику адміністративно-господарської частини Макарову і водію Борисенко. На зворотному шляху водій Борисенко не справився з керуванням автомобілем, у результаті чого відбулося зіткнення з автомобілем "Volvo", що належить на праві приватної власності Клімову. У результаті зіткнення істотно постраждали обидва автомобілі, комп'ютери були зіпсовані, а Макаров одержав тілесні ушкодження і згодом був визнаний інвалідом 2-ої групи.

Скільки виникло зобов'язань?

Що є підставами їх виникнення?

Визначите суб'єктів (кредитора і боржника) і зміст кожного із зобов'язань.

Задача № 3..

Громадянин Опанасенко придбав 19 вересня у магазині «ТЕХНІКС» телевізор, отримавши на виріб технічний паспорт. 25 лютого припинив працювати телевізор. Опанасенко на наступний день звернувся з вимогою замінити товар на аналогічний належної якості, до магазину «ТЕХНІКС», в силу того, що на телевізор був встановлений гарантійний термін тривалістю в два роки. Але у технічному паспорті до виробу, як з'ясувалося, було вказано, що цей термін мав би обчислюватися з дня продажу телевізора при умові його реалізації на протязі року з дня виготовлення. Громадянин Опанасенко під час купівлі товару не звернув на цю деталь уваги. Виходить, що Опанасенко придбав телевізор, який простояв у магазині півтора року. І на цій підставі йому було відмовлено у заміні товару.

У цій ситуації чи правий Опанасенко?

З якого часу гарантійний термін товару повинен обчислюватися?

Вирішіть питання по суті.

Задача №4.

Думський на місцевому ринку домовився з продавцем Однолько про купівлю в нього дитячого самоката за 1800 грн. Однолько у якості задатку отримав одразу 800 грн. Через дві доби на підставі домовленості покупець Думський мав принести решту суми, але за добу до цього він придбав в іншого продавця такий самий самокат за 1500 грн.

Вирішіть питання по суті.

Задача №5.

Між Димко та Буськоза домовленістю, Димко мав виконати ремонтні роботи у двохкімнатній квартирі пана Бусько. В силу того, що Димко мав велику потребу у грошах, то ще до виконання робіт, що було належним чином оформлено, отримав усю суму свого заробітку. Димко раптово помер, виконавши тільки 50 % робіт. Через дві доби після похорон, Бусько поставив вимогу перед сином Димко, який теж виконував ремонтні роботи на замовлення і який був єдиним спадкоємцем, виконати частину роботи, яку не встиг виконати його батько. Син Димко відмовився не те щоб завершити ремонтні роботи, а ще й відмовився повернути гроші за невиконані ремонтні роботи. Апілювавши тим, що згідно ст. 608 ЦК України, зобов'язання припиняється зі смертю боржника, в тому випадку, якщо воно нерозривно пов'язано з його особою і на підставі не може бути виконане іншою особою. Разом з тим Бусько ссилався на ч. 1 ст. 1231 ЦК України, відповідно до якої шкода, яка була завдана спадкодавцем переходить до спадкоємця, як обов'язок відшкодувати майнову шкоду (збитки).

Надайте оцінку аргументам обох сторін.

Вирішіть справу по суті.

Завдання для самостійної роботи до Теми 3:

Скласти схеми:

1. Поняття та види зобов'язань.
2. Види забезпечення виконання зобов'язань.
3. Підстави припинення зобов'язань.
4. Особливості відповідальності за порушення грошових зобов'язань.
5. Правові наслідки порушення зобов'язань

Індивідуальні завдання до Теми 3:

1. Підготувати реферати на теми:
2. Поняття та класифікація зобов'язань.
3. Валюта зобов'язання.
4. Підстави припинення зобов'язання.
5. Поручка та гарантія як способи забезпечення виконання зобов'язання.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Що таке зобов'язання?
2. Назвіть та охарактеризуйте сторони у зобов'язанні.
3. Розтлумачте ст. 510 ЦК України.
4. Договір факторингу: надайте характеристику.
5. Що таке поручка? Як Ви розумієте гарантію як спосіб забезпечення виконання зобов'язань. Надайте обґрунтовану відповідь.
6. Розтлумачте ст. 615 ЦК України.
7. Назвіть основні ознаки договору.
8. Що таке односторонні зобов'язання?
9. Що таке взаємні (двосторонні) зобов'язання?
10. Що таке застава? Назвіть предмет і види застави.

ТЕМА 4. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Семінарське заняття – 2 год.

План:

1. Поняття цивільних процесуальних правовідносин та їх особливості.
2. Підстави виникнення цивільних процесуальних правовідносин.
3. Юридичні склади і їх характеристика. Зміст цивільних процесуальних правовідносин та його особливості.
4. Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин та їх класифікація.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: орієнтуватися в чинному цивільному законодавстві щодо регулювання цивільних правовідносин; аналізувати юридичні факти, які є підставами зміни та припинення цивільних правовідносин; правильно застосовувати норми цивільного права до конкретних життєвих ситуацій.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню:

цивільні процесуальні правовідносини; суб'єкти, об'єкт цивільних процесуальних правовідносин; цивільна процесуальна правосуб'єктність; цивільна процесуальна правоздатність; цивільна процесуальна дієздатність; юридичні процесуальні факти; передумови виникнення цивільних процесуальних правовідносин; зміст цивільних процесуальних правовідносин.

Практичне заняття №1 – 2 год.

План:

1. Суд як обов'язковий суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин.
2. Правовий статус і роль суду у цивільному процесі.
3. Склад суду.
4. Правові засади діяльності суду.
5. Особи, які беруть участь у справі, як суб'єкти цивільних процесуальних відносин.

Практичні завдання:

Задача №1

Кузьмина Т.Т. звернулась до суду з позовом до Комунального підприємства «Житлогосп», в якому просить стягнути з відповідача на її користь 32357 грн 50 коп. матеріальної шкоди, завданої внаслідок залиття

квартири та суму судового збору сплачену при подачі позову. Позовні вимоги мотивовано тим, що 08 січня 2016 року близько 09.30 години відбулось zalиття належної їй квартири № 5 про пр. Леніна, 45 в м.Олександрії. З метою усунення аварійної ситуації її сином, який виявив zalиття, були терміново викликані представники КП «Житлогосп». Аварійною бригадою ТОВ «Житло-Устрій» було перекрито постачання теплоносія (води) на будинок та ліквідовано виток. Як було з'ясовано працівниками ТОВ «Житло-Устрій», zalиття сталось через прорив опалювальної металеві труби, розташованої на горищі житлового будинку, над належною Кузьминої Т.Т. квартирою. Але працівники аварійної бригади ТОВ «Житло-Устрій», 08.01.2016 року, ліквідувавши виток води, відмовились від участі у складанні акта про zalиття квартири та його наслідки, мотивуючи тим, що 08 січня 2016 року є неробочим днем і це виходить за межі їх посадових обов'язків. 11.01.2016 року вона письмово звернулась до КП «Житлогосп» із заявою про вихід комісії на місце zalиття з метою складання акта та заміни аварійного відрізка труби. Але належного реагування на її звернення не відбулось. В подальшому вона неодноразово зверталась до КП «Житлогосп» та міського голови з відповідними заявами, але отримувала лише формальні відписки. За її замовленням спеціалістом у галузі архітектурно-будівельної діяльності було складено зведений кошторис розрахунку вартості ремонтновідновлювальних робіт її квартири, відповідно до якого, вартість відновлення її квартири після zalиття складає 32 357.50 грн. Оскільки, на її думку, zalиття квартири сталось з вини відповідача та вартість пошкодженого майна у добровільному порядку не відшкодована, вимушена звернутись до суду за захистом своїх прав.

Визначте склад учасників справи.

Які права мають учасники справи?

Чи можливе подання позову в електронній формі?

Як має бути вирішена справа?

Задача №2.

До Малиновського районного суду м. Одеси звернувся позивач з позовом до Одеської міської ради про встановлення додаткового строку для прийняття спадщини та визнання права власності в порядку спадкування на спадкове майно, а саме квартиру, після смерті свого дідуся Бобрікова А.А. В обґрунтування своїх вимог позивач посилається на те, що після смерті дідуся вона звернулася до нотаріальної контори з заявою про прийняття спадщини, однак їй було відмовлено у зв'язку з тим, що пропущено встановлений законом строк для прийняття спадщини. Позивач вважає, що строк вона пропустила з поважних причин, оскільки на момент смерті дідуся вона перебувала за межами території України та була позбавлена можливості вчасно подати заяву про прийняття спадщини. Також посилається на те, що за життя дідусь склав заповіт, яким заповів все своє майно позивачу, а тому вона є єдиним спадкоємцем до майна померлого. Таким чином, вона позбавлена можливості прийняти спадщину після смерті дідуся та змушена звернутися до суду з вказаним позовом. У судовому засіданні позивач участі не приймав, однак його

представник надав до суду заяву в якій просив розглядати справу без його участі, позовні вимоги підтримує та просить їх задовольнити. Представник відповідача у судовому засіданні участі не приймав, про дату, час та місце розгляду справи був сповіщений у встановленому законом порядку. Суд, дослідивши матеріали справи, проаналізувавши і оцінивши надані докази в їх сукупності, вважає, приходить до висновку, що позов підлягає задоволенню.

На яких засадах учасники судового процесу та їхні представники повинні користуватися процесуальними правами?

З урахуванням яких обставин справи суд має право залишити без розгляду або повернути позов?

В чому полягає цивільна процесуальна правоздатність?

Чи є правомірним рішення суду?

Задача №3.

Позивач Кононова А.А. звернулась до суду із позовом до відповідача Виткова Т.Г. в якому просить визнати відповідача батьком дитини та стягнути з нього аліменти на утримання позивача та дитини, оскільки позивач проживала з відповідачем однією сім'єю без реєстрації шлюбу та у період перебування у фактичних шлюбних відносинах у Кононової А.А. та 46 Виткова Т.Г. народилась спільна дитина, яка перебуває на повному утриманні позивача. Відповідач участі у вихованні та матеріальному забезпеченні не бере. Вивчивши матеріали позовної заяви, суддя вважає, що дана справа не підсудна Оболонському районному суду м. Києва і підлягає передачі на розгляд до іншого суду, виходячи з наступного. Звертаючись до Оболонського районного суду м. Києва із позовною заявою до відповідача, позивач вказував на те, що він хоча і не має зареєстрованого місця проживання на території Оболонського району м. Києва, однак фактично проживає разом із дитиною за адресою: вул. Березова 25, що відноситься до Оболонського району м. Києва, тому справа підлягає розгляду саме Оболонським районним судом м. Києва (за місцем проживання/перебування позивача). За відомостями Відділу обліку та моніторингу інформації про реєстрацію місця проживання ГУ ДМС в м. Києві позивач на території м. Києва не має зареєстрованого місця проживання (перебування).

Хто може бути сторонами в цивільному процесі?

Який порядок захисту прав малолітніх осіб під час розгляду справи?

Хто може бути законним представником малолітніх осіб?

Як має бути вирішена справа?

Практичне заняття №2– 2 год.

План:

1. Поняття і склад осіб, які беруть участь у справі, їх права і обов'язки.
2. Особи, які сприяють розглядові справи, їх класифікація.
3. Свідки, експерт, перекладачі та інші учасники процесу, їх процесуальне становище та функції. Права і обов'язки.
4. Підстави і процесуальні наслідки відводу судді.

Практичні завдання:

Задача №1.

Секретар судового засідання, судовий розпорядник, помічник судді, консультант суду як працівники апарату суду.

Практичні завдання №4. Позивач звернувся до суду з вказаним позовом, зазначивши, що 17 червня 2009 року померла його дружина Кирилова Т.П. Після її смерті на підставі державного акту на право власності на земельну ділянку серії ЧР №058314 відкрилася спадщина на земельну ділянку площею 3,62 га для ведення товарного сільськогосподарського виробництва на території Галаганівської сільської ради Чигиринського району. Посилаючись на те, що в установленій законом шестимісячний термін він не звернувся до нотаріальної контори із заявою про прийняття спадщини по причині необізнаності з чинним законодавством, а також через хворобу, позивач просить визначити йому додатковий строк для прийняття спадщини після смерті Кирилової Т.П. В судове засідання позивач та його представник не з'явилися, при цьому від останньої до суду надійшла заява про розгляд справи у її та позивача відсутності, де також зазначено про підтримання позовних вимог та прохання про їх задоволення. Представник відповідача в судове засідання теж не з'явився, надіславши до суду листа про розгляд справи без участі представника сільської ради та про визнання позову повністю. Вивчивши матеріали справи, суд вважає, що позов задоволенню не підлягає

Які особи можуть бути представниками?

Яким чином оформлюються повноваження?

Чи дозволяється розгляд справи у відсутності заявника чи його представника? Які обов'язки учасників справи?

Чи є правомірним рішення суду?

Задача №2.

Неповнолітня Вербова М.М. звернулася до суду 03.01.2018р. з заявою про надання їй права на шлюб з Гуськовим А.П. Подану заяву мотивує тим, що з жовтня 2016р. підтримує досить тісні дружні стосунки з Гуськовим А.П., мають спільні інтереси, взаємні почуття любові і поваги один до одного. У грудні 2017р. вони вирішили одружитися, однак не можуть зареєструвати шлюб, оскільки вона не досягла шлюбного віку, встановленого ч.1 ст. 22 СК України, у зв'язку з чим змушена звернутися до суду. Її батьки, як і батьки майбутнього чоловіка не заперечують проти їх шлюбу. Назвіть документи, що підтверджують повноваження представників. Хто може бути законним представником неповнолітніх осіб? Чи є обов'язковою умовою для вступу в шлюб неповнолітньої особи, згода батьків? Як вирішити справу? Практичні завдання №6. При розгляді цивільної справи Київським районним судом м. Харкова до початку з'ясування обставин справи та перевірки їх доказами представник відповідача заявив відвід головуючому в судовому засіданні відповідно до ЦПК України. Заяву про відвід обґрунтовувано тим, що відповідач видав головуючому судді довіреність на право користування

власним автомобілем, що викликає сумніви в об'єктивності та неупередженості судді. Копію довіреності надано суду.

Чи підлягає задоволенню заява про відвід судді? Чи вичерпний перелік підстав для відводу міститься у ЦПК України?

Задача №3.

Практичні завдання №7. Лаврова К. М. звернувся до суду в інтересах Макового П.П. з позовом до Брускинської сільської ради Великоолександрівського району Херсонської області, третя особа на боці відповідача, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, про визнання права на спадщину. Позов мотивовано тим, що 04 лютого 2012 року помер батько позивача Маковий П.В., після його смерті залишилася спадщина у вигляді земельної ділянки, розташованої на території Брускинської сільської ради Великоолександрівського району Херсонської області. Після смерті батька позивача спадщину прийняла його дружина Макова А.А., так як проживала та була зареєстрована з померлим за однією адресою на день його смерті, але не оформила свої спадкові права. 07.12.2015 року Макова А.А померла. 21.03.2016 року приватним нотаріусом заведена спадкова справа, крім позивача інших спадкоємців немає. Однак через відсутність правовстановлюючого документу на спадкове майно нотаріус не має законних підстав для видачі свідоцтва про право власності на спадкове майно та рекомендує звернутися до суду з позовом про визнання права власності на земельну ділянку в порядку спадкування. В судовому засіданні представник позивача Лаврова К. М вимоги позову підтримав в межах і з підстав, викладених у ньому. Просить суд задовольнити вимоги позову. Позивач Макового П.П позовні вимоги підтримав в повному обсязі. Представник Брускинської сільської ради Великоолександрівського району Херсонської області в судовому засіданні вимоги позову визнала частково і суду пояснила, що не заперечує проти визнання за позивачем права власності в порядку спадкування на земельну ділянку його померлого батька. Однак вважає необхідним пояснити, що в померлого Маковий П.В є онука Петрова Ю.О., яка на момент смерті дідуся була повнолітньою та може претендувати на прийняття спадщини.

Який порядок залучення третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, до участі у справі судом?

Хто не може бути представником в цивільному процесі?

Які обов'язки учасників справи? Як має бути вирішена справа?

Завдання для самостійної роботи до Тем 4:

Скласти схеми:

1. Фізичні особи як суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин.
2. Юридичні особи як суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин.
3. Правосуб'єктність органів державної влади та місцевого самоврядування у цивільному процесі.
4. Характеристика цивільних процесуальних дій, їх цивільна

процесуальна форма.

5. Правосуб'єктність органів судової влади.

Індивідуальні завдання до Теми 4:

1. Підготуйте реферативні повідомлення за матеріалами наукових публікацій в наукових періодичних виданнях, в яких висвітлюються принципи цивільного процесу: диспозитивності; змагальності; безпосередності; публічності та інші.

2. Підготуйте мультимедійну презентацію по даній темі.

3. Складіть процесуальні документи:

- 1) позовна заява органу опіки та піклування (на захист прав дитини);
- 2) позовна заява прокурора у порядку ст. 45 ЦПК в інтересах особи, яка потребує соціального захисту;
- 3) апеляційна скарга.

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Розкрийте особливості цивільної процесуальної дієздатності фізичних і юридичних осіб та держави.

2. Кого розуміють під поняттям «особи, які беруть участь у справі»?

3. Розкрийте загальні та спеціальні права і обов'язки осіб, які беруть участь у справі?

4. Як визначаються межі діяльності представника в цивільному процесі?

5. Надайте поняття сторін цивільного процесу.

6. Що розуміють під процесуальними права та обов'язки сторін?

7. Розкрийте поняття процесуальної правонаступництва.

8. Визначте порядок заміни неналежного відповідача.

9. Порядок залучення співвідповідачів.

10. Дайте визначення процесуального правонаступництва.

11. Дайте визначення третіх осіб.

12. Дайте визначення третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмету спору.

13. Дайте визначення третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмету спору.

ТЕМА 5. ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ ТА ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.

Семінарське заняття – 2 год.

План:

1. Поняття доказів у цивільній справі. Зміст доказів. Процесуальна форма доказів. Процесуальний порядок одержання і дослідження доказової інформації і засобів доказування.

2. Класифікація доказів: за джерелом їх одержання; за способом утворення; за характером висновку.

3. Поняття судового доказування. Процес доказування, його ступені (елементи).

3.1. Предмет доказування у цивільній справі.

3.2. Факти, що не підлягають доказуванню.

3.3. Збирання та подання доказів. Судові доручення щодо збирання доказів.

3.4. Дослідження і оцінка доказів. Належність доказів.

3.5. Розподіл обов'язків з доказування.

4. Засоби доказування, їх види. Принцип допустимості засобів доказування.

5. Забезпечення доказів. Способи забезпечення доказів.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: орієнтуватися в чинному цивільному законодавстві щодо регулювання цивільних правовідносин; аналізувати юридичні факти, які є підставами зміни та припинення цивільних правовідносин; правильно застосовувати норми цивільного права до конкретних життєвих ситуацій.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню:

«докази, їх основні ознаки»; «засоби доказування; процесуальна форма доказів»; «судове доказування»; «предмет доказування»; належність доказів та допустимість засобів доказування»..

Практичне заняття № 1– 2 год

План:

Практичні завдання:

Задача № 1. У судовому засіданні при розгляді справи про право власності на будинок позивач Сидоров надав суду письмове свідчення двох свідків про те, що даний будинок він успадкував після смерті своїх батьків. Сидоров пояснив, що вказані свідки знаходяться у відрядженні і не можуть з'явитися у судове засідання, щоб дати суду показання особисто. Відповідач заперечував проти залучення до справи цих показань. Суд постановив ухвалу, якою залучив до справи письмові свідчення свідків, представлені позивачем.

Чи правильно вирішив суд?

Які докази є належними у даній справі?

Задача № 2. Лещенко подала позов на Власову про виселення її за неможливості сумісного проживання. Позивачка вказала, що відповідачка систематично ображає її непристойними словами. Для підтвердження своїх пояснень Лещенко просила викликати свідками Нілову і Баранову, сусідок по квартирі, і подала характеристику, в якій зазначалося, що позивачка є добросовісною працівницею.

Відповідачка Власова подала суду довідку про те, що хвора на гіпертонію, довідку з місця роботи, що вона виконує виробничий план, але створює в колективі конфліктні ситуації.

Які факти мусить довести кожна сторона?

Чи є в даному випадку доказові факти, чи може суд скористатися ними?

Які засоби доказування можуть бути використані у даній справі ?

Задача № 3. Туркенич подала позов на Огрутинського про стягнення аліментів. Позивачка зазначила, що протягом 5 років вона перебувала з відповідачем у фактичних шлюбних стосунках і народила сина. Після народження дитини відповідач зобов'язався надавати допомогу на її утримання, але робить це не регулярно і в меншому розмірі, ніж має можливість. Вона є інвалідом, отже, сама утримувати дитину не спроможна. Позивачка на обґрунтування позову, як у своїй заяві до суду, так і у свідченнях у судовому засіданні вказала, що відповідач, поселившись до неї в квартиру, вів із нею спільне господарство, дитину зразу після її народження взяв на своє виховання й утримання, але останнім часом надає матеріальну допомогу нерегулярно.

На ствердження цих доказів вона представила суду листування, що велося між нею та відповідачем, довідку будинкоуправління про те, що відповідач проживав на її житловій площі, довідки про заробіток її та відповідача і просила викликати у судові засідання і допитати як свідків Поліщук, Каніпус, Лущик. Свідки показали, що сторони проживали однією сім'єю, відповідач приносив продукти і гроші позивачці, а також передавав гроші через свого товариша і переказував поштою.

В апеляційній скарзі позивачка зазначила, що факт взяття відповідачем дитини на виховання з утриманням та наданням допомоги можуть підтвердити і свідки Гура, Щупак, Мопаренко, Рибалкіна, але їх суд не допитав. Не з'ясував суд і матеріального стану позивачки.

Справа судами вирішувалася неодноразово. Останнім рішенням місцевого суду у позові Туркенич відмовлено, а судова палата у цивільних справах апеляційного суду області своєю ухвалою рішення залишила без зміни.

Відмовляючи у позові суд посилався на те, що позивачка не подала докази на підтвердження того, що відповідач нерегулярно надавав їй матеріальну допомогу на утримання дитини і, що вона за власним матеріальним станом не може її утримувати.

Суд касаційної інстанції поставив питання про скасування зазначених судових рішень і направлення справи на новий розгляд.

Які порушення були допущені при розгляді цієї справи місцевим та апеляційним судами ?

Задача № 4. Чи правильно вчинив суд, який:

а) у справі про розділ житлового будинку, що мав дві кімнати площею 12,8 і 22 кв. м, кухню і дві рівнозначні комірчини, на прохання позивача, незважаючи на висновок бюро технічної інвентаризації про можливий оптимальний варіант поділу на 2 частини, призначив огляд на місці;

б) допустив у вигляді доказу прослуховування в судовому засіданні запису на магнітофонній плівці умов договору міни речей між сторонами, спір з якого був предметом розгляду суду;

в) на підтвердження договору позики між сторонами допустив письмові показання свідка;

г) визнав висновок місцевого державного органу з нагляду за безпечним веденням робіт у промисловості у справі за позовом Л. про відшкодування нанесених збитків внаслідок одержання ушкодження здоров'я на виробництві як висновок експерта, із застосуванням процесуального порядку його дослідження;

д) відмовив у позові Петрову до Петрової про визнання права на частину житлоплощі у двокімнатній квартирі, яка необхідна позивачу для проживання з новою сім'єю, посилаючись на те, що таке визнання суперечило б принципам моралі;

ж) у справі про відшкодування шкоди, одержаної на виробництві, визнав змішану вину сторін і відповідно до цього розв'язав спір, не прийнявши до уваги вирок кримінального суду, за яким з приводу цього нещасного випадку була повністю визнана вина адміністрації та інженер з техніки безпеки організації був засуджений до виправно-трудових робіт? Чи має принципове значення для суду рішення і висновок інших органів держави?

з) у випадку вимоги відповідача про призначення експертизи в позові про відшкодування вартості через нестачу й псування товарів на складі, де відповідач працював комірником, зазначив, що пояснення відповідача про усушку борошна і цукру та зіпсування і знищення гризунами інших продуктів, що значаться в описі, носять несерйозний характер і не можуть бути прийняті судом до уваги.

Практичне заняття №2 – 2 год

План:

Задача № 1 Іванов подав позов на Смирнова про стягнення боргу в сумі 12000 грн. за розпискою і, підтверджуючи свої вимоги, просив допитати свідків Молота, Сердюка, Нечитайло, які були присутні при укладенні договору позики і підписалися у розписці. Смирнов заперечував проти позову, посилаючись на те, що в присутності своєї дружини Смирнкової повернув борг, але розписку у позивача не витребував.

Вирішіть питання про належність і допустимість доказів у даній справі.

Задача № 2. Держинським районним судом м. Харкова розглядалась справа за позовом Самолова до Зайцева про стягнення 20 000 грн. за договором позики. У судовому засіданні Зайцев позову не визнав та пояснив суду, що між ним та позивачем договору позики ніколи не укладалось і що гроші він від позивача не отримував.

На підтвердження своїх позовних вимог Самолов заявив клопотання, в якому просив заслухати в судовому засіданні таємно зроблений ним аудіозапис, із змісту якого можна зробити висновок про наявність договору позики і те, що

Зайцев визнавав наявність боргу. Відповідач та його представник проти задоволення клопотання заперечував.

Розглянувши клопотання і заперечення відповідача та його представника, суд у задоволенні клопотання відмовив. Чи правильні дії суду?

Задача № 3 У грудні 2005 р. Розумна пред'явила в інтересах неповнолітньої дочки М. позов до В. та О.І. про встановлення факту батьківства, визнання частково недійсним свідоцтва про право на спадщину та визнання права власності на 1/3 спадкового майна. Позивачка зазначала, що з 1999 р. перебувала у фактичних шлюбних відносинах з О., батьком відповідачів, від якого в неї 20 серпня 2000 р. народилась дочка М. Після смерті О., яка сталася 8 березня 2004 р., відкрилася спадщина. Свідоцтво про право на неї було видано дітям померлого – В. та О.І. – на ½ майна кожному. Оскільки О. не записаний батьком її дочки, яка також має право на спадщину, Р. просила задовольнити позов.

Ухвалюючи рішення про задоволення позову, місцевий суд виходив з того, що Р.Д., який записаний батьком М. у свідоцтві про її народження, в судовому засіданні визнав, що фактично її батьком є покійний О.

Чи правильні дію суду?

Чи може вимога про встановлення факту батьківства бути задоволена за наявності неспростованого запису про батьківство іншої особи?

Завдання для самостійної роботи до Теми 5:

Скласти схеми:

1. Факти, які не потребують доказування: загальновідомі, преюдиційні, презюмовані, визнані факти.
2. Характеристика процесу збирання і подання доказів.
3. Належність, достовірність, достатність доказів.
4. Допустимі засоби доказування.
5. Пояснення сторін, третіх осіб, їхніх представників, допитаних як свідків, як засіб доказування.
6. Показання свідків як засіб доказування.
7. Письмові докази як засіб доказування.
8. Речові докази як засіб доказування.
9. Висновок експерта як засіб доказування.
10. Оцінка судових доказів.

Індивідуальні завдання до Теми 5:

1. Яка інформація викладається в судовому дорученні щодо збирання доказів?
2. В чому полягає оцінка доказів?
3. Визначите порядок письмового опитування учасників справи як свідків.
4. Визначите порядок подання письмових доказів.
5. Надайте поняття речових доказів.

6. Визначите порядок повернення речових доказів.
7. Надайте поняття електронних доказів.
8. Визначите порядок подання електронних доказів.
9. Визначите порядок зберігання та повернення оригіналів електронних доказів.
10. Назвіть вимоги до висновку експерта.
22. Визначите порядок призначення експертизи судом.
11. Який порядок проведення експертизи на замовлення учасників справи?

Теоретичні питання для самоконтролю:

1. Як співвідносяться терміни «доказування», «засіб доказування» та «докази»?
2. Розкрийте поняття «належність доказів» та «допустимість доказів».
3. Назвіть і проаналізуйте підстави звільнення від доказування.
4. Які обставини вважаються загальновідомими і не підлягають доказуванню?
6. В чому полягає обов'язок доказування і подання доказів?
7. Які існують підстави звільнення від доказування?
8. Який порядок подання доказів?
9. Який порядок витребування доказів?
10. Який порядок огляду доказів за їх місцезнаходженням?
11. Який порядок огляду речових доказів, що швидко псуються?
12. Який порядок виконання судових доручень, що до збирання доказів?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основні нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
(Дата звернення 01.05.2022)

акти міжнародного права:

1. Загальна декларація прав людини. 10.12.1948. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. 04.11.1950. Рада Європи; Конвенція. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. 16.12.1966. ООН; Пакт. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

4. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів. 05.10.1961. Гаазька конференція з МПП; Конвенція. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_082#Text

5. Конвенція про отримання за кордоном доказів у цивільних або комерційних справах. 18.03.1970. Конвенція. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_922#Text

6. Конвенція про правову допомогу та правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах. Міжнародна угода від 22 січня 1993 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009#Text

7. Конвенція про права дитини. Схвалено ООН, Резолюція № 44/25, 20 листопада 1989 року. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

8. Європейська конвенція про здійснення прав дітей. 25 січня 1996. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135#Text

9. Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута). 27 листопада 2008. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a17#Text

закони:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

2. Житловий кодекс України (в редакції від 19.11.2022): Закон України від 30.06.1983 р. № 5464-X. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>.

3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.

4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

5. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР. (в редакції від 01.01.2022). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80>.
6. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-ІІІ. (в редакції від 27.07.2023). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
7. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VІ. (в редакції від 27.10.2022). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2398-17>.
8. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-ІV. (в редакції від 27.07.2023). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.
9. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XІІ. (в редакції від 01.01.2022). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
10. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. (в редакції від 06.05.2023). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
11. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. № 2189-VІІІ. (в редакції від 29.07.2023). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
12. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.11.2017 р. (в редакції від 09.07.2023) № 1875-ІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#n436>
13. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-ІV. (в редакції від 27.07.2023). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.
14. Про житловий фонд соціального призначення: Закон України від 12.01.2006 р. (в редакції від 02.04.2022). № 3334-ІV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3334-15>.
15. Про транспортно-експедиторську діяльність: Закон України від 01.07.2004 р. № 1955-ІV. (в редакції від 01.01.2022). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1955-15>.
16. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XІІ. (в редакції від 19.11.2022). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>.
17. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 р. № 2344-ІІІ. (в редакції від 23.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14#Text>.
18. Про залізничний транспорт: Закон України від 4.07.1996 р. № 273/96-ВР. (в редакції від 19.12.2021). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/96-%D0%B2%D1%80>.
19. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 03.10.2019 р. № 157-ІХ. (в редакції від 29.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20>

20. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. (в редакції від 31.03.2023 р.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.

21. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. (в редакції від 01.01.2023). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>.

22. Про акціонерні товариства : Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985>

23. Про заставу: Закон України від 02.10.1992 р. № 2654-XII. (в редакції від 10.10.2022). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>.

24. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-XII. (в редакції від 14.10.2020). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>.

25. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII (в редакції від 15.04.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

26. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. (в редакції від 09.06.2023). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.

27. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 р. № 1382-IV. (в редакції від 10.10.2022). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15>.

28. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 р. № 266/94-ВР. (в редакції від 31.03.2023 р.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80>.

підзаконні акти:

1. Інструкція про порядок і розміри компенсації (відшкодування) витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів досудового розслідування, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів: затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 1.07.1996 р. № 710. (в редакції від 20.08.2019). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-96-%D0%BF>.

2. Про порядок відшкодування шкоди особам, які постраждали від надзвичайних обставин: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.10.1992 р. № 562. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/562-92-%D0%BF>.

постанови, інші рішення, роз'яснення судів:

1. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 р. № 7. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04>.

2. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 р. (в редакції від 27.02.2009). № 4. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>.

3. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 р. № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09/stru2>

4. Про судову практику у справах про спадкування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.

Підручники:

1. Бичкова С.С., Бірюков І.А., Заїка Ю.О. та ін.; за заг. ред. С.С. Бичкової. Цивільне право України: Договірні та недоговірні зобов'язання: підручник. 3-тє вид., змін. та доповн. К.: Алерта, 2014. 496 с.

2. Бірюков І.А., Заїка О.Ю., Бичкова С.С.; за ред. Бірюкова І.А., О.Ю. Заїки. Цивільне право України: Загальна частина: підручник. 3-тє вид., змін. та доповн. К.: Алерта, 2014. 510 с.

3. Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Бєгова Т.І. та ін. Цивільне право.: підручник: у 2 т. Х.: Право, 2012. Т.2. 816 с.

4. Борисова В.І. (кер. авт. кол.), Баранова Л.М., Бєгова Т.І. та ін. Цивільне право: підручник: у 2 т. Х.: Право, 2014. Т.1. 656 с.

5. Дзера О.В., Кузнєцова Н.С., Майданик Р.А. Цивільне право України. Особлива частина: підручник. 4-тє вид., стереотипне. К.: Юрінком Інтер, 2014. 1176 с.

6. Майданик Р. А. Речове право України. Підручник. Київ, Алерта. 2019. 1092 с.

7. Право інтелектуальної власності : підручник. За заг. ред. О. І. Харитонової. Київ, Юрінком Інтер, 2019. 544 с.

8. Право інтелектуальної власності : підручник / А.В. Аксютіна, Л.В. Межевська, О.В. Нестерцова-Собакаръ та ін. ; ред. Т.В. Ярошевська. – Дніпро: ДДУВС, 2022. 336 с.

9. Ромовська З.В. Українське цивільне право. Загальна частина. Академічний курс: підручник. 3-тє вид., допов. К.: «ВД» Дакор», 2013. 672 с.

10. Цивільне право : навч. практикум / кол. авт. : К.Р. Резворович (заг. ред.), М.П. Юніна, А.С. Ділігул та ін. Дніпро : ДДУВС, 2022. 220 с.

11. Цивільне право України. Загальна частина. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. Київ, Юрінком Інтер, 2017. 976 с.

12. Цивільне право України. Особлива частина. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. Київ, Юрінком Інтер, 2017. 1176 с.

13. Цивільне право України: підручник. 3-є вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 796 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Дзера О.В. Договірне право України. Загальна частина. Київ, Юрінком Інтер, 2018. 896 с.
2. Дзера О.В. Договірне право України. Особлива частина. Київ, Юрінком Інтер, 2018. 1200 с.
3. Законодавство України у сфері забезпечення виконання зобов'язань : зб. норм.-прав. актів / уклад. : К.Р. Резворович, О.С. Юнін, М.П. Юніна. та ін. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 260 с.
4. Іванов Ю.Ф., Куриліна О.В., Іванова М.В. Цивільне право України. У 2-х томах. Том 1. Навчальний посібник. Київ, Алерта, 2019. 342 с.
5. Іванов Ю.Ф., Куриліна О.В., Іванова М.В. Цивільне право України. У 2-х томах. Том 2. Навчальний посібник. Київ, Алерта, 2019. 346 с.
6. Кухарев О. Є. Спадкове право України: навч. посібник. К. : Алерта, 2013. 328 с.
7. Майданик Р.А. Цивільне право. Практикум. Навчальний посібник. видання 3-тє, перероблене і доповнене. Київ, Алерта, 2019. 622 с.
8. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. перероб. і допов. За ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2019. Т.І. 752 с.
9. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. перероб. і допов. За ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2019. Т.ІІ. 1048 с.
10. Реформування цивільного права в умовах євроінтеграції : навч. посіб. / К. Р. Резворович, О. С. Юнін, О. О. Круглова та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019. 180 с.
11. Тетарчук І., Дяків Т. Цивільне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. К. : Видавництво Центр навчальної літератури, 2020. 202 с.
12. Цивільне право та процес. Частина 1.: навч. посіб. / кер. авт. кол. А.В. Коваленко). Дніпро: Видавець Біла К.О., 2018. 275 с.
13. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту. Ч. 1. навч. посібник / кол. авт. [Резворович К.Р. (кер.), Юнін О.С., Круглова О.О. та ін.]. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр справ, 2020. 295 с.
14. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту. Ч. 2. : навч. посіб. / кол. авт.: К.Р. Резворович (кер.) та ін. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2020. 216 с.
15. Цивільне право: загальна частина. Практикум : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закладів] / кол. авт. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 232 с.
16. Цивільне право України : навч. посіб. до складання вступ. випробування в магістратуру у форматі ЗНО / В. І. Борисова, К. Ю. Іванова, Б. П. Карнаух, Ю. Є. Ходико. Харків : Право, 2021. 396 с.
17. Цивільне право : практикум / Р. Я. Демків, І. М. Євхутич, Т. В. Курило, В. О. Кучер, В. М. Парасюк / за ред. В. О. Кучера. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. Ч. 1. 180 с.
18. Цивільне право (Частина 1) : навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання / О. В. Манжосова, І. Б. Факас, П. П. Латковський, Я. С. Мошинська. Чернівці, 2021. 112 с.

19. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

20. Цивільно-правова наука і практика: збірник науковоправових (консультативних, експертних) висновків / О. В. Дзера. Київ: Алерта, 2023. 572 с.

Монографії та інші наукові видання:

1. Реформування зобов'язального права в умовах глобалізаційних викликів : монографія / кол. авт. [Резворович К. Р., Юнін О. С., Круглова О. О. та ін.]. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2021. 248 с.

2. Зеліско А. В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 445 с.

3. Зозуляк О. Непідприємницькі юридичні особи як суб'єкти цивільного права: теоретичний та практичний аспекти: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2017. 432 с.

4. Схаб-Бучинська Т.Я. Обмеження договірної свободи в цивільному праві України: монографія. Івано-Франківськ: Супрун В.П., 2020. 211 с.

5. Право власності. Способи захисту крізь призму судової практики: монографія. Спасибо-Фатєєва І.В. Київ: ЕКУС, 2023. 616 с.

6. Цивільне право і процес: сучасний стан та шляхи удосконалення: монографія / Дутко А.О., Римарчук Р.М., Ортинська Н.В., Василів С.С., Зільник Н.М. Львів : Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2019. 190 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://portal.rada.gov.ua> – офіційний сайт Верховної Ради України
2. <http://www.president.gov.ua> – офіційне Інтернет представництво Президента України
3. <http://www.kmu.gov.ua/control> – єдиний веб-портал органів виконавчої влади України
4. <https://supreme.court.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховного Суду
5. <http://www.ccu.gov.ua/pls/wccu/indx> – офіційний веб-сайт Конституційного Суду України
6. <http://www.vasu.gov.ua> – офіційний веб-сайт Вищого адміністративного суду України
7. <http://www.arbitr.gov.ua> – офіційне Інтернет представництво Вищого господарського суду України
8. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Предмет і метод цивільного права.
2. Принципи цивільного права.
3. Функції цивільного права.
4. Система цивільного права.
5. Джерела цивільного права.
6. Акти цивільного законодавства.
7. Поняття, елементи та види цивільних правовідносин.
8. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків.
9. Поняття фізичної особи.
10. Цивільна правоздатність та дієздатність фізичної особи.
11. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи.
12. Визнання фізичної особи недієздатною.
13. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою.
14. Оголошення фізичної особи померлою.
15. Фізична особа – підприємець.
16. Поняття та ознаки юридичної особи.
17. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи.
18. Організаційно-правові форми юридичних осіб.
19. Органи юридичної особи.
20. Створення та припинення юридичних осіб.
21. Загальна характеристика та види підприємницьких товариств.
22. Загальна характеристика та види непідприємницьких товариств.
23. Поняття та види об'єктів цивільних прав.
24. Речі як об'єкти цивільних прав, їх види.
25. Цінні папери як об'єкти цивільних прав (поняття, види, групи).
26. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав.
27. Поняття і класифікація особистих немайнових прав.
28. Окремі види особистих немайнових прав.
29. Цивільно-правова охорона особистих немайнових прав.
30. Способи захисту особистих немайнових прав.
31. Поняття та види правочинів.
32. Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину.
33. Форма правочину та правові наслідки її недодержання.
34. Поняття та види недійсних правочинів.
35. Правові наслідки недійсності правочину.
36. Загальна характеристика оспорюваних правочинів.
37. Загальна характеристика нікчемних правочинів.
38. Поняття та види представництва.
39. Представництво за довіреністю.
40. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень. Передоручення.
41. Поняття цивільного права, цивільного інтересу та цивільного обов'язку.

42. Здійснення цивільних прав.
43. Межі здійснення цивільних прав.
44. Виконання цивільних обов'язків.
45. Поняття та ознаки права власності.
46. Суб'єкти та об'єкти права власності.
47. Підстави виникнення і припинення права власності.
48. Спільна власність: поняття та види.
49. Захист права власності.
50. Поділ майна, що є у спільній власності.
51. Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності.
52. Види та форми цивільно-правової відповідальності.
53. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності.
54. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.
55. Загальна характеристика речових прав на чуже майно.
56. Право володіння чужим майном.
57. Право обмеженого користування чужим майном (сервітут).
58. Право користування чужою земельною ділянкою для с/г потреб (емфітевзис).
59. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій).
60. Поняття зобов'язального права.
61. Поняття та види зобов'язань.
62. Підстави виникнення зобов'язань.
63. Суб'єкти зобов'язань.
64. Поняття і загальні умови виконання зобов'язання.
65. Суб'єкти виконання зобов'язання.
66. Предмет виконання зобов'язання.
67. Спосіб, строк (термін) та місце виконання зобов'язання.
68. Підтвердження виконання зобов'язання.
69. Загальна характеристика видів забезпечення виконання зобов'язання.
70. Неустойка як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.
71. Завдаток як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.
72. Поручка як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.
73. Гарантія як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.
74. Застава як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.
75. Притримання як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.
76. Поняття та функції цивільно-правового договору.
77. Види цивільно-правових договорів.
78. Стадії укладення цивільно-правового договору.
79. Форма та зміст цивільно-правового договору.
80. Зміна та розірвання цивільно-правового договору.
81. Поняття та ознаки договору купівлі-продажу, його значення в сучасних умовах, сфера застосування та джерела правового регулювання.
82. Договір поставки.

83. Договір міни (бартеру).
84. Поняття, значення та класифікації принципів цивільного процесуального права.
85. Конституційні принципи цивільного процесуального права.
86. Здійснення правосуддя виключно судами.
87. Доступність і гарантованість судового захисту прав і свобод людини та громадянина.
88. Особливий порядок утворення судів.
89. Принцип територіальності і спеціалізації побудови судоустрою в Україні.
90. Участь народу в здійсненні правосуддя.
91. Призначуваність суддів.
92. Незалежність і недоторканність суддів та підкорення їх тільки закону.
93. Здійснення правосуддя професійними суддями та, у визначених законом випадках, присяжними.
94. Одноособовий та колегіальний розгляд справи в суді.
95. Рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом.
96. Гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами.
97. Забезпечення доказів.
98. Предмет, елементи процесу доказування.
99. Підстави для звільнення від доказування.
100. Поняття та особливості наказного провадження.
101. Наказне (документарне) провадження як спрощена правова процедура.